

**Εξέλιξη της διαμόρφωσης του χώρου της πολιτιστικής πολιτικής: συγκριτική
μελέτη των πολιτικών της Ελλάδας και της Ιρλανδίας.**

Ανθή Κατσιρίκου

Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Πειραιώς, anthi@unipi.gr

Φεβρουάριος 2007

Περίληψη

Η παρούσα αναφέρεται στην ανάγκη συγκριτικής παρουσίασης και ανάλυσης των δεδομένων για την πολιτιστική πολιτική των κρατών. Καταγράφονται τόσο τα πλεονεκτήματα όσο και οι δυσκολίες στην αξιολόγηση των στοιχείων, άρα και στην αξιοπιστία της όποιας σύγκρισης. Ακόμη, αναζητά την πολιτιστική πολιτική της Ελλάδας να τη συγκρίνει με εκείνη της Ιρλανδίας. Παρουσιάζεται ο πολιτιστικός χώρος της Ιρλανδίας και πώς αυτός εξελίχθηκε, καθώς και τα χαρακτηριστικά εκείνα που τον κάνουν να διαφέρει ή να ομοιάζει προς τον ελληνικό. Επίσης, παρουσιάζονται ο τρόπος της διοίκησης, η χρηματοδότηση, καθώς και οι αρχές και οι στόχοι που διέπουν την πολιτιστική πολιτική της Ιρλανδίας. Αναζητώνται οι ομοιότητες και διαφορές μεταξύ Ελλάδας και Ιρλανδίας στον τομέα της πολιτιστικής πολιτικής, καθώς και τα σημεία υπεροχής και υστέρησης εκάστης.

Λέξεις κλειδιά: Πολιτιστική Πολιτική, Πολιτιστική Ανάπτυξη, Συγκριτική Ανάλυση

Abstracts

The paper presents a comparative analysis of the data of the cultural policy of countries. Not only the advantages but also the difficulties of the data assessment itself are analyzed. The problems of the reliability of the comparison are presented. As case study the paper analyzes and compares the cultural policies of Ireland and Greece. Ireland and Greece' culture have similarities and differences, they are written down and compared. Also, data is presented on the funding, the principles and goals, the strengths and weaknesses.

1. Εισαγωγή

Η επικοινωνία και συνεργασία μεταξύ των κρατών, η συμμετοχή τους στους διεθνείς οργανισμούς, η ανάγκη της κατανόησης μεταξύ τους, οδήγησε στην αναγνώριση της συγκριτικής ανάλυσης των πολιτιστικών πολιτικών τους, ως σημαντικού εργαλείου για την ανάπτυξή τους. Η διαδικασία αυτή συνεπάγεται και τη συνειδητοποίηση της εικόνας που παρουσιάζουν εκτός συνόρων, συμβάλλει δε, στη συνδιαχείριση του πολιτιστικού πλούτου, όπου δει, με τελικό αποτέλεσμα την κατά το δυνατόν μεγαλύτερη πολιτιστική και αναπτυξιακή πρόοδο.

Σκοπός της εργασίας είναι η συγκριτική ανάλυση των πολιτιστικών πολιτικών της Ελλάδας και μιας άλλης Ευρωπαϊκής χώρας, προκειμένου να βρεθούν τα δυνατά και αδύνατα σημεία εκάστης. Οι στόχοι της εργασίας είναι η αναζήτηση της εξέλιξης της πολιτιστικής πολιτικής στις δύο χώρες, παρελθόντος του χρόνου, η ανίχνευση του τρόπου διοίκησης και χρηματοδότησης της πολιτιστικής πολιτικής, η καταγραφή των αρχών και των στόχων που τη διέπουν και τέλος η σύγκριση των πολιτιστικών πολιτικών των δύο χωρών.

Για τις ανάγκες της εργασίας χρειάστηκε η μελέτη της βιβλιογραφίας και η αναζήτηση συγκριτικών στατιστικών στοιχείων, πέραν εκείνων που υπάρχουν στην ιστοσελίδα <http://www.culturalpolicies.net/>, του Συμβουλίου της Ευρώπης/ERICarts¹. Προτιμήθηκε η αναζήτηση κριτηρίων προσέγγισης δύο χωρών (Madden: 2005) από τη βιβλιογραφία και επελέγησαν ως τέτοια, οι προτεραιότητες κάθε χώρας στην πολιτιστική της πολιτική, όπως τίθενται σε σχετική συγκριτική μελέτη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (2006: σ. 8, πίνακας 1). Πρόκειται για 17 προτεραιότητες, που η Ελλάδα ταυτίζεται σε 6 με την Αυστρία και το Βέλγιο και σε 5 με την Ιρλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο². Η χώρα που επελέγη είναι η Ιρλανδία, για δύο ακόμη ομοιότητες που παρουσιάζει προς την Ελλάδα: πρόκειται για μικρό και νέο κράτος, με γλώσσα που δεν ομιλείται από μεγάλο πληθυσμό της Ευρώπης και του κόσμου. Οι προτεραιότητες πολιτιστικής πολιτικής στις οποίες ταυτίζονται οι δύο χώρες είναι: ο Πλουραλισμός, η Δημιουργικότητα και Καινοτομία, η Ταυτότητα, η

¹ ERICarts: European Research Institute for Comparative cultural policy and the Arts.

² Η Αυστρία και το Ηνωμένο Βασίλειο έχουν μακρά ιστορία ως εθνικά κράτη, αυξημένους πόρους ως αυτοκρατορίες, εμπειρία στην διαχείριση διαφορετικών πολιτισμών στην επικράτειά τους, η γλώσσα που ομιλούν είναι μια από τις τρεις επίσημες γλώσσες της ΕΕ. Το Βέλγιο, ως «πρωτεύουσα» της ΕΕ έχει να αποδείξει την ανοχή στη διαφορετικότητα που είναι και η βάση της ίδρυσής του: δύο λαοί, δύο γλώσσες, δύο κόσμοι συνύπαρξης και αλληλοσεβασμού. Κατά τη γνώμη μας οι χώρες αυτές δεν προσφέρονταν για σύγκριση με την Ελλάδα.

Κοινωνική συμμετοχή, και η Πολιτιστική Κληρονομιά³. Πριν από άλλη αναφορά, χρειάζεται να επισημανθεί η απουσία σύγχρονων στοιχείων για την ελληνική και την ιρλανδική περίπτωση, αφού η πρώτη μελέτη χρονολογείται το 2003⁴ και η δεύτερη το 2006.

2. Η Συγκριτική ανάλυση ως μεθοδολογικό εργαλείο.

Αν και η έρευνα για την πολιτιστική πολιτική των χωρών, τη συλλογή δεδομένων και τη συγκριτική ανάλυσή τους άρχισε πριν περίπου 30 χρόνια, με πρωτοβουλία της Ουνέσκο (1972) και της Ευρώπης (1975) (Wiesand, 2002, Belfiore, 2004), εν τούτοις, η επιστημονική συγκριτική στατιστική ανάλυση της διεθνούς πολιτιστικής πολιτικής μόλις τα τελευταία χρόνια έχει εγείρει τους προβληματισμούς της. Ο Madden (2005:3¹ σ.) αντλεί από τη βιβλιογραφία τις αιτίες της άνηθης της συγκριτικής στατιστικής ανάλυσης που συνοψίζονται στην εξασφάλιση της αντικειμενικότητας με την κοινοποίηση των πολιτικών στο εξωτερικό, στην αύξηση των διεθνών οργανισμών και την επιρροή που ασκούν στις εθνικές κυβερνήσεις, στην αλληλοκατανόηση μεταξύ των κρατών, στην ανάδειξη των εθνικών πολιτικών, στην ανάπτυξη καλών πρακτικών και διεθνών πολιτικών, δηλαδή στη συνειδητοποίηση της ανάγκης της συνύπαρξης των χωρών.

Όμως, έχει από πολλούς τονιστεί η προβληματική διακρατική συγκριτική ανάλυση, άρα και ο σκεπτικισμός με τον οποίο πρέπει να αντιμετωπίζονται τα συμπεράσματά της, κυρίως λόγω της μη συγκρισιμότητας των δεδομένων. Κάποιες από τις αιτίες είναι: Τα μεθοδολογικά πλαίσια ποικίλουν, αφού εξακολουθούν ακόμη να καθορίζονται από τα συστήματα των εθνικών στατιστικών υπηρεσιών (Wiesand, 2002, Madden, 2005,⁵ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2006: 4-5). Αναφέρεται επίσης η ένδεια δεδομένων, η αμφιβολία για την πηγή των δεδομένων και την ακρίβεια των ποσοστών (Skaliotis, 2002: 19, Madden, 2005, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2006: 4-5).

³ Αντιθέτως, η Ελλάδα απουσιάζει από αναπτυξιακές προτεραιότητες, όπως Ψηφιοποίηση, αποκέντρωση, οικονομική επίδραση της τέχνης, ανάμιξη των μη κερδοσκοπικών οργανισμών (ΜΚΟ) και των επιχειρήσεων, δημιουργικές βιομηχανίες.

⁴ Για το λόγο αυτό προσπαθούμε να επαληθεύουμε τα στοιχεία από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2006).

⁵ Στην 4^η σελίδα εξειδικεύει τα μεθοδολογικά προβλήματα ως εξής: αν και οι έρευνες ίσως μετρούν παρόμοια πολιτιστικά φαινόμενα, πολύ συχνά αφορούν διαφορετικά έτη, διαφορετικές χρονικές περιόδους (πριν 12 μήνες ή τις τελευταίες 4 εβδομάδες) διαφορετικό ηλικιακό πληθυσμό, χρησιμοποιούν διαφορετικούς μορφοτύπους ερωτήσεων και μεθόδους (προσωπική ή τηλεφωνική συνέντευξη, απογραφές ή δειγματοληπτικές έρευνες). Ακόμη και με τις κοινές μεταβλητές που μπορεί να εμφανίζουν μεγάλη συγκριτική ικανότητα, οι μεθοδολογικές διαφορές καθιστούν τη σύγκριση δύσκολη ή και αδύνατη.

Άλλος παράγοντας που τονίζεται είναι η σχετικότητα των εννοιών και του περιεχομένου τους, όπως αυτές ερμηνεύονται από τα κράτη, άρα και η διαφορετικότητα των σκοπών που κάθε κράτος θέτει (Skaliotis, 2002: 19, Dubois και Laborier, 2003: 196, Belfiore, 2004: 41, Madden, 2005, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2006: 1). Αναγνωρίζεται, στα ανωτέρω, η απουσία τυποποίησης και ομοιομορφίας, ενώ ο Chong (2002: 17-8) εξηγεί τα προβλήματα με τη διαφορετικότητα στους στόχους και στην πολιτική κάθε χώρας και οι Dubois και Laborier (2003: 196) εντοπίζουν το μεθοδολογικό πρόβλημα στη διάσταση μεταξύ των εθνικών εξειδικευμένων στατιστικών δεδομένων και των γενικεύσεων που επιδιώκουν οι διακρατικές συγκριτικές αναλύσεις. Συνιστούν μάλιστα, η σύγκριση, αντί να εστιάζει στα ιδιαίτερα αναγνωριστικά χαρακτηριστικά κάθε χώρας, να μετατοπίσει το ενδιαφέρον της στις κατηγορίες πολιτισμού στις οποίες εμφανίζεται η δημόσια παρέμβαση. Ενώ το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2006:2) διαπιστώνει ότι χρειάζεται εναρμόνιση των δεικτών ελέγχου και αξιολόγησης σε κοινοτικό και εθνικό επίπεδο, καθώς και επαναπροσδιορισμός των εθνικών στατιστικών.

Μετά τις επισημάνσεις και τις επιφυλάξεις αυτές, ακολουθεί η ανάλυση της ταυτότητας της Ιρλανδίας.

3. Η πολιτιστική πολιτική της Ιρλανδίας⁶.

3.1. Ιστορική καταγραφή της πολιτιστικής πολιτικής.

Το κράτος της Ιρλανδίας ιδρύθηκε το 1921 και ανέπτυξε μια φυσιογνωμία εθνικιστική, συγκεντρωτική, εσωστρεφή, με ισχυρή κεντρική διοίκηση. Έχει σημασία να αναφερθεί εδώ, για την κατανόηση όσων έπονται, ότι οι χώρα έχει δύο επίσημες γλώσσες, την ιρλανδική και την αγγλική⁷.

Η πολιτιστική πολιτική και ο σχεδιασμός απουσίαζαν, ενώ η χρηματοδότηση ήταν ελλιπής, μέχρι το 1951, που με σχετικό Νόμο, ιδρύθηκε το αυτόνομο Συμβούλιο των Τεχνών. Πάραυτα, η μόνη πολιτική πράξη στήριξης του πολιτισμού ήταν το αφορολόγητο των καλλιτεχνών. Το 1973 θεσπίστηκε η χρηματοδότηση των τεχνών

⁶ Η πληροφόρηση αυτής της ενότητας για την Ιρλανδία προέρχεται από τον Fitzgibbon (2006) από τη διεύθυνση <http://www.culturalpolicies.net/>, εκτός και αν δηλώνεται διαφορετικά.

⁷ Στην ιστοσελίδα http://ec.europa.eu/news/culture/061227_1_el.htm διαβάζουμε, παρεμπιπτόντως, ότι η Ιρλανδική γλώσσα γίνεται η 23^η γλώσσα της ΕΕ από 1.1.2007. Από την ίδια πηγή πληροφορούμαστε ότι «Σύμφωνα με έρευνα που πραγματοποιήθηκε το 2002, το 40% του ιρλανδικού πληθυσμού μιλά ιρλανδικά. Περισσότεροι από το 25% των ερωτηθέντων απάντησαν ότι μιλούν ιρλανδικά σε καθημερινή βάση. Ωστόσο, όλο και περισσότεροι μαθητές αποφεύγουν να δίνουν τις εξετάσεις γυμνασίου στα ιρλανδικά, που είναι όμως υποχρεωτικό μάθημα ήδη από το δημοτικό.»

από τις τοπικές αρχές και το 1975 εντάχθηκαν στο Συμβούλιο σημαντικοί πολιτιστικοί θεσμοί και κατέστη το τελευταίο ο κρατικός φορέας των τεχνών. Το 1983 θεσπίζεται ένα σύστημα αριστείων, θεσμική αναγνώριση και κρατική υποστήριξη στους διακεκριμένους καλλιτέχνες και το 1987 ανανεώνεται η ισχύς του Συμβουλίου Τεχνών, χωρίς διπλασιασμό της χρηματοδότησης από το εθνικό λαχείο, όπως είχε υποσχεθεί. Από το 2001- 2006 όμως, το Εθνικό Λαχείο της Ιρλανδίας παρείχε το 28% της συνολικής χρηματοδότησης του Συμβουλίου.

Η εξέλιξη της πολιτιστικής πολιτικής της χώρας σηματοδοτήθηκε από την ίδρυση του Υπουργείου Τεχνών και Πολιτισμού, το 1993, που στεγάζει το σύνολο των τεχνών κάτω από έναν φορέα και πετυχαίνει σχεδιασμό και δραστηριότητες τόσο για την κληρονομιά όσο και για τις σύγχρονες τέχνες, διπλασιασμό της χρηματοδότησης στο Συμβούλιο, δημιουργία υποδομών με τη χρηματοδότηση της ΕΕ, πρόσληψη ειδικευμένου προσωπικού, ημι-ανεξαρτοποίηση εθνικών οργανισμών, συνεργασία με τον ιδιωτικό τομέα στη δημιουργία υποδομών. Σήμερα το Υπουργείο Τεχνών και Πολιτισμού έχει μετονομαστεί σε Υπουργείο Τεχνών, Αθλητισμού και Τουρισμού (ΥΤΑΤ) και αναλαμβάνει τις εθνικές και διεθνείς δραστηριότητες, για ένα μόνο μέρος του ιρλανδικού πολιτισμού. Ένα είδος αποκέντρωσης άρχισε με τον νόμο του 2003, κατά τον οποίο το Συμβούλιο, καθώς και οι τοπικές αρχές υλοποιούν σχέδια που βασίζονται στις γραπτές κατευθύνσεις που αποστέλλει ο αρμόδιος υπουργός.

3.2 Διοίκηση του πολιτισμού

Ο εξέχων φορέας πολιτικής, νομοθετικής και διαρθρωτικής ευθύνης για τα πολιτιστικά πράγματα είναι το ΥΤΑΤ, στο οποίο υπάγεται και το Συμβούλιο τεχνών, παρόλο που περισσότερα υπουργεία κατέχουν μερίδιο στη διαμόρφωση της πολιτιστικής πολιτικής (η κληρονομιά ανήκει μαζί με την τεχνολογία στο υπουργείο περιβάλλοντος, η ραδιοφωνία στο υπουργείο τηλεπικοινωνιών και εθνικών πόρων, η πολιτική για τη γλώσσα, τα νησιά στο υπουργείο κοινοτικών και αγροτικών σχέσεων. Το νομοθετικό πλαίσιο έχει εξελιχθεί ούτως ώστε το ΥΤΑΤ να αναλάβει την ανάπτυξη υποδομών σε όλη την επικράτεια, την ανάδειξη της ιρλανδικής τέχνης στο εξωτερικό, την ανάπτυξη των διεθνών και λαϊκών τεχνών, του κινηματογράφου και της μουσικής, της συντήρησης και διατήρησης και παρουσίασης της μεταφερόμενης πνευματικής κληρονομιάς της χώρας. Η συνεργασία μεταξύ των υπουργείων υπάρχει, απέχει όμως από τη διαρθρωτική και νομοθετική οργάνωση της διυπουργικής συνεργασίας. Η διάρθρωση παραμένει συγκεντρωτική, οι νομοθετικές ρυθμίσεις περί αποκέντρωσης δεν υλοποιήθηκαν, αν και πρόσφατες αναλύσεις των τοπικών αρχών

αντιμετωπίζουν τον πολιτισμό, ως μέρος μιας ενιαίας, ολοκληρωμένης τοπικής ανάπτυξης.⁸

3.3. Αρχές και στόχοι της πολιτιστικής πολιτικής.

Η ραχοκοκαλιά της πολιτικής είναι η προστασία και η προώθηση της εθνικής ταυτότητας της Ιρλανδίας, πράγμα που αντικατοπτρίζεται σε όλες τις τις επιλογές. Ο σκοπός της Ιρλανδικής πολιτιστικής πολιτικής, όπως εκφράζεται από το ΥΤΑΤ και τα σχετικά ινστιτούτα είναι η καλλιέργεια της εκτίμησης τις τέχνες και της ενασχόλησης με αυτές, καθώς επίσης η συλλογή, προστασία, συντήρηση και παρουσίαση των κειμηλίων και του πνευματικού κεφαλαίου. Μεταξύ των άλλων έχουν αναπτυχθεί δράσεις για ψηφιοποιήσεις τεκμηρίων, όχι μόνον από τις βιβλιοθήκες, αλλά και από τα αρχεία και τα μουσεία, με ταυτόχρονη μέριμνα για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας. Για την επίτευξη τούτων, επιδιώκεται η νομοθετική και πολιτική μέριμνα, επίσης δε και η εξασφάλιση των πόρων. Οι προτεραιότητές της στην αρχή της χιλιετίας είχαν θεμελιακό χαρακτήρα, εστρέφοντο κυρίως στο νομοθετικό πλαίσιο, επίσης στο σχεδιασμό και την αποτίμηση σε εθνικό και τοπικό επίπεδο. Σήμερα, οι προτεραιότητές της εστιάζουν στην ενίσχυση των καλλιτεχνών και των οργανώσεων που αυτοί συνιστούν, στη συμμετοχή των τοπικών αρχών στο σχεδιασμό και την υλοποίηση καλλιτεχνικών γεγονότων, στη μεγαλύτερη δυνατή συμμετοχή με την προβολή της αξίας των τεχνών⁹. Ακόμη δε, έμφαση δίνεται στην οικονομική διάσταση των τεχνών και στον τομέα της απασχόλησης.

Έμφαση δίνεται στην υποστήριξη της ιρλανδικής γλώσσας, με επιχορήγηση μεταφράσεων στην ιρλανδική και από την ιρλανδική, με ίδρυση ραδιοτηλεοπτικού σταθμού στην ιρλανδική, με υποστήριξη των ιρλανδόφωνων εφημερίδων και με καμπάνιες ενημέρωσης. Στη ραδιοτηλεοπτική εικόνα της Ιρλανδίας υπερισχύει ο κρατικός τομέας και οι εγχώριες παραγωγές (50% των εκπομπών των εθνικών διαύλων και 27%-45 % των ιδιωτικών).

Ο διεθνής διαπολιτισμικός διάλογος δεν έχει ακόμη υιοθετηθεί σε κυβερνητικό επίπεδο, προσεγγίζεται μέσα από προγράμματα της ΕΕ, ενώ η πληθώρα των διεθνών δραστηριοτήτων προέρχονται από το Υπουργείο Εξωτερικών (ΥΠΕΞ) και τις Πρεσβείες, εστιάζουν κυρίως στη διάδοση της ιρλανδικής τέχνης και κουλτούρας και

⁸ Για τη σημασία της δράσης των τοπικών αρχών στον πολιτισμό, αλλά και για τον υποβιβασμό του, ως σημαντικού εθνικού παράγοντα ανάπτυξης, βλέπε στον Schuster (2002).

⁹ Βλέπε επίσης και στο *Monitoring Changes...* (2007) στο οποίο δεν υπάρχει αναφορά στην Ελλάδα.

όχι το αντίστροφο¹⁰. Αντίθετα, έχουν αναπτυχθεί προγράμματα και δράσεις πολυπολιτισμικού χαρακτήρα, για και από τους μειονοτικούς πληθυσμούς, που οι κυριότεροι είναι οι νομάδες travellers και οι Κέλτες, συνοδευόμενα από το εθνικό σχέδιο δράσης ενάντια στο ρατσισμό, του υπουργείου δικαιοσύνης. Στο πνεύμα αυτό εντάσσεται και η εκπαίδευση στην πολυπολιτισμική διαφορά που λαμβάνουν οι δημοσιογράφοι στους εθνικούς ραδιοτηλεοπτικούς σταθμούς.

3.4. Οικονομία και Χρηματοδότηση.

Τα δεδομένα για τον τρόπο χρηματοδότησης της τέχνης, από κάθε χώρα, είναι πολύ σημαντικά για την ανάλυση της πολιτιστικής πολιτικής, διότι αντανακλούν την ποικιλία οργάνωσης, τους στόχους και τις προτεραιότητες των πολιτιστικών πολιτικών (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2006: 2, Chong, 2002: 19). Η υλοποίησή τους αντικατοπτρίζεται στις προσαρμογές των χρηματοδοτήσεων, στη προέλευσή τους (δημόσιος ή ιδιωτικός τομέας), στην κατανομή μεταξύ διαφορετικών επιπέδων διακυβέρνησης και διαφορετικών καλλιτεχνικών τομέων. Τέτοια περίπτωση είναι η διαπίστωση αν η αποκέντρωση είναι ευχολόγιο ή πραγματικότητα. Δεν λείπουν τα μεθοδολογικά προβλήματα που κατεγράφησαν ανωτέρω, όπως αντικρουόμενα δεδομένα για την ίδια χώρα ή δεδομένα μόνο για τη δημόσια χρηματοδότηση και έλλειψη στοιχείων για τις ιδιωτικές και μη κυβερνητικές πηγές (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2006: 2)¹¹.

Για την Ιρλανδία μιλώντας συνοπτικά, παρατηρούμε:

Έχει κατανοηθεί η σημασία του πολιτισμού στην οικονομική ανάπτυξη και σχετικοί οργανισμοί έχουν δραστηριοποιηθεί στις πολιτιστικές βιομηχανίες (κινηματογράφος, εκδόσεις και μεταφράσεις), ενώ τα πανεπιστήμια εκπαιδεύουν επαγγελματίες της μουσικής, του κινηματογράφου, των πολυμέσων.

Η απασχόληση στον πολιτισμό είναι αρκετά υψηλή, 21.500 πλήρους απασχόλησης εργαζόμενοι (σε σύνολο πληθυσμού 4,2 εκατ.¹²), περιλαμβανομένων των σκηνικών

¹⁰ Για το ίδιο βλέπε και στο *International Cultural ...* (2007).

¹¹ Η ίδια πηγή, στη σ. 3, δίνει την συνοπτική περιγραφή των κύριων πηγών χρηματοδότησης της τέχνης: 1. Κυβέρνηση, πράγμα που σημαίνει ότι το καλλιτεχνικό έργο θα πρέπει να ανταποκρίνεται στις προδιαγραφές των χρηματοδοτών. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν και οι έμμεσες χρηματοδοτήσεις, για παράδειγμα η μείωση της φορολόγησης των καλλιτεχνών. 2. Η χορηγία που σημαίνει την πώληση της εργασίας των καλλιτεχνών στον επιχειρηματικό κόσμο, αλλά η χορηγία απαιτεί δραστηριότητα διαφορετική από εκείνη προς την κυβερνητική χρηματοδότηση. 3. Η χρηματοδότηση που αντλούν καλλιτεχνικοί οργανισμοί από ιδιωτικούς οργανισμούς. Η παροχή γίνεται σε χρήματα, εργασία ή χρόνο. Τέτοιο παράδειγμα είναι οι μαϊκήνες της ευρωπαϊκής ιστορίας.

¹² Πηγή: http://en.wikipedia.org/wiki/Republic_of_Ireland#demographics

και των οπτικών τεχνών, των διοργανώσεων, των μέσων, του σχεδιασμού, της κληρονομιάς και των βιβλιοθηκών.

Η χρηματοδότηση του Συμβουλίου Τεχνών μέσα σε 9 χρόνια διπλασιάστηκε, αν και θεωρείται ακόμη χαμηλή, μόλις το 0,92% του κατά κεφαλήν εισοδήματος για το 2005. Η κατανομή των δαπανών ανά τομέα τέχνης, είναι κάπως ισορροπημένη, με τη κληρονομιά να προηγείται (30%), τις διάφορες τέχνες να έπονται (25%), ενώ τις τελευταίες θέσεις κατέχουν οι βιβλιοθήκες (5.19%) και οι εκδηλώσεις στο εξωτερικό (μόλις 0.55%).

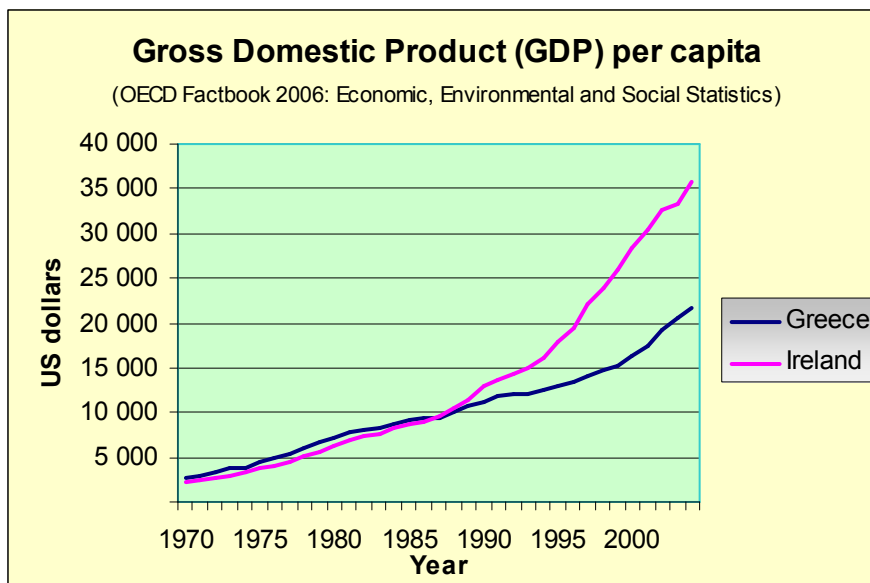
Η χρηματοδότηση της ΕΕ συνέβαλε τα μέγιστα στην ίδρυση εθνικών θεσμικών οργανισμών (μουσείο, πινακοθήκη, βιβλιοθήκη κλπ) και στην προστασία του ιρλανδικού άστεως και της υπαίθρου.

Η απαλλαγή από τους φόρους για τους δωρητές και τους χορηγούς ξεκίνησε το 1997, δεν υπάρχει ενιαία νομοθεσία ούτε είναι γνωστό το ύψος της ετήσιας χορηγίας¹³. Γενικά, το ΦΠΑ μειώνεται στο μισό σχεδόν, για τα καλλιτεχνικά έργα, ενώ τα βιβλία και οι θεατρικές παραστάσεις εξαιρούνται του ΦΠΑ.

4. Αντί επιλόγου: Σύγκριση της Ιρλανδικής πολιτιστικής πολιτικής με την αντίστοιχη Ελληνική.¹⁴ Οι διαφορές αντανακλούν την ιστορική διαδρομή κάθε χώρας. Το παρελθόν της Ελλάδας δεν της επιτρέπει να εντάξει την πολιτιστική της κληρονομιά στο υπουργείο τεχνολογίας και περιβάλλοντος, από την άλλη όμως είναι πραγματικά χρήσιμη η σύζευξη πολιτισμού- αθλητισμού με τον τουρισμό, όπως προτείνει η Ιρλανδία, μέσα από την πρακτική της. Η διάρθρωση αυτή δίνει μια αναπτυξιακή προοπτική στο θέμα του πολιτισμού. Πριν από κάθε σύγκριση και για να δοθεί η απαιτούμενη βαρύτητα στις ενδείξεις, χρειάζεται να φανεί η οικονομική πορεία κάθε χώρας, για το λόγο αυτό αντλήσαμε από τον ΟΟΣΑ τα στοιχεία και τα αναπαραστήσαμε ως ακολούθως:

¹³ Για το ίδιο βλέπε στο *Private Sector Sponsorship...* (2007). Η πληροφόρηση που παρέχεται για την Ελλάδα είναι εφαρμόζεται απαλλαγή από τη φορολογία για την καλλιτεχνική χορηγία, ο τομέας που προτιμούν είναι η μουσική, ενώ το σύνολο της ετήσιας επιχορήγησης το 2006, ανήλθε στα 22,4 εκ. ευρώ.

¹⁴ Η πληροφόρηση αυτής της ενότητας προέρχεται από τον Fitzgibbon (2006) για την Ιρλανδία και τον Dallas (2003) για την Ελλάδα, από τη διεύθυνση <http://www.culturalpolicies.net/>, εκτός και αν δηλώνεται διαφορετικά.

Εμφανίζεται λοιπόν η Ιρλανδία, μέσα στην 30ετία να διπλασιάζει το κατά κεφαλήν εισόδημά της. Η διαφορά αυτή έχει τις επιπτώσεις της σε κάθε ποσοστό που αναφέρεται, σε κάθε δαπάνη και χρηματοδότηση.

Ελλάδα και Ιρλανδία παρουσιάζουν για μεγάλο χρονικό διάστημα την ίδια συντηρητική, εθνικιστική και συγκεντρωτική φυσιογνωμία με αυτήν. Με κεντρικό στόχο τη διάσωση της πνευματικής κληρονομιάς και παιδείας, η πολιτιστική πολιτική της χώρας στράφηκε στην ίδρυση διαφόρων πνευματικών κέντρων-υποδομών, κατά το διάστημα 1832-1901. Ένα πρώτο συμπέρασμα που προκύπτει, είναι ότι η Ελλάδα, από την ίδρυσή της μέχρι σήμερα, ανέθεσε την ευθύνη της πολιτιστικής πολιτικής σε περισσότερα υπουργεία και εποπτευόμενους από αυτά οργανισμούς, ενώ η Ιρλανδία στο Συμβούλιο και μετά στο Υπουργείο τεχνών, το οποίο η Ελλάδα απέκτησε μόλις το 1971.

Το ιρλανδικό σύστημα εξακολουθεί να παραμένει συγκεντρωτικό, ενώ το ελληνικό ιδρύει εξειδικευμένους οργανισμούς πολιτισμού και να αποκεντρώνει θεματικά και γεωγραφικά τις πολιτιστικές δραστηριότητες (47 εφορείες αρχαιοτήτων, μουσεία, ΔΗΠΕΘΕ, δίκτυο πόλεων κλπ), συνεργάζεται με ιδιωτικούς πολιτιστικούς φορείς (Ίδρυμα Ωνάση, Νιάρχου) και με ημι-αυτόνομους οργανισμούς (Μουσείο Μπενάκη, Μουσείο Γουλανδρή, Ελληνικός Κόσμος) και μοιράζεται ευθύνες και χρηματοδότηση με τις τοπικές αρχές: συμμετοχή, διεθνοποίηση, αποκέντρωση, το τρίπτυχο της ελληνικής πολιτιστικής πολιτικής.

Η στόχευση, πάντως της ελληνικής πολιτιστικής πολιτικής περιλαμβάνει την ελληνική κλασική, βυζαντινή, λαϊκή τέχνη και τις μοντέρνες τέχνες, επίσης τους πολιτισμούς των μειονοτήτων (ρομ, μουσουλμάνοι της Θράκης, οικονομικοί και πολιτικοί μετανάστες) και την κοινωνική τους ένταξη. Παράδειγμα αποτελεί η αναστύλωση σειράς συναγωγών και τζαμιών σε όλη την Ελλάδα. Η έμφαση στην ανάδειξη της διαχρονικής ταυτότητάς της συμβαδίζει με την αποδοχή και στήριξη των διαφορετικών πολιτισμών.

Τα ΜΜΕ είναι περισσότερα στην Ελλάδα από την Ιρλανδία, ενώ η υποστήριξη της ελληνικής γλώσσας εμφανίζεται κυρίως με τα μαθήματα ελληνικής στους ελληνόπαιδες της διασποράς, στους αλλοδαπούς μαθητές στη χώρα και στους παλιννοστούντες έλληνες από τις πρώην ανατολικές χώρες.

Η διεθνής στάση των δύο χωρών βρίσκεται σε παρόμοια επίπεδα με την Ελλάδα να υπερτερεί, μοιράζοντας τις δράσεις σε περισσότερους φορείς, στο ΥΠΕΞ και τις πρεσβείες, στο ΥΠΠΟ και στο ΥΠΕΠΘ, να έχει ιδρύσει 4 νεοελληνικά ινστιτούτα σε ξένες χώρες, να συμμετέχει σε διεθνείς και πολλές περιφερειακές συνεργασίες (Βαλκάνια, Μεσόγειος, Μαύρη Θάλασσα, Αδριατική) και να διοργανώνει εκδηλώσεις με ελληνική θεματολογία στο εξωτερικό, όπως και να φιλοξενεί διεθνείς διοργανώσεις¹⁵. Ακόμη, η εξωστρέφεια της χώρας μας εκδηλώνεται και στη συνεργασία με ξένες αρχαιολογικές εταιρείες για την ανασκαφή των αρχαιοτήτων στην ελληνική επικράτεια, που παρέχουν τεχνογνωσία, ανθρώπινους και οικονομικούς πόρους και στη σύνδεσή της με τους έλληνες της διασποράς, όπου παρέχεται η συνεργασία και υποστήριξη των πολιτιστικών τους δραστηριοτήτων.

Η χρηματοδότηση και στις δύο χώρες προέρχεται από διάφορα υπουργεία και είναι χαμηλή, από την ΕΕ κυρίως για υποδομές και μόλις τα τελευταία 10 χρόνια από το εθνικό λαχείο, ενώ στην Ελλάδα αποδίδουν επιπλέον πόρους οι αρχαιολογικοί χώροι και τα μουσεία, από τα εισιτήρια και τα πωλητήρια. Στην Ελλάδα υπάρχει απαλλαγή από τη φορολογία για τους χορηγούς, ενώ οι συγγραφείς και οι καλλιτέχνες απαλλάσσονται του ΦΠΑ και τα βιβλία έχουν πολύ χαμηλό ποσοστό. Η χρηματοδότηση του πολιτισμού στην Ελλάδα, από το δημόσιο είναι χαμηλότερη και από της Ιρλανδίας, μόλις το 0,32% του κατά κεφαλήν εισοδήματος για το 2001. Η κατανομή των δαπανών ανά τομέα τέχνης, δεν είναι καθόλου ισόρροπη, διότι η

¹⁵ Για το ίδιο βλέπε και στο *International Cultural ...* (2007).

κληρονομιά λαμβάνει τη μερίδα του λέοντος (62.2%), η μουσική έπεται (11%), ενώ οι βιβλιοθήκες και οι εκδηλώσεις στο εξωτερικό δεν έχουν στοιχία.

Πάντως η μελέτη του Arts Council (2000: 10) αναφέρει ότι η κατά κεφαλήν δαπάνη του κράτους της Ιρλανδίας, για τον πολιτισμό, είναι από τις χαμηλότερες της ΕΕ, μαζί με την Ελλάδα και την Πορτογαλία.

Εν κατακλείδι, επανερχόμενοι στις προτεραιότητες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (2006) οι δύο χώρες εμφανίζουν την εξής συμπεριφορά:

Πλουραλισμός: Πληθώρα οργανισμών, θεματικών ινστιτούτων, ιδιωτικών, ημι-ιδιωτικών και δημόσιων φορέων υποστηρίζουν τον πλουραλισμό στην Ελλάδα, ακόμη και ο αριθμός των ραδιοτηλεοπτικών σταθμών και εφημερίδων, της Αθήνας και της επαρχίας, αποδεικνύουν του λόγου το αληθές. Η Ιρλανδία είναι συγκρατημένη, ακόμη.

Δημιουργικότητα και Καινοτομία: η ελληνική πολιτική υπερτερεί στη στήριξη των καλλιτεχνών και των δημιουργών εν γένει, έναντι της ιρλανδικής πολιτικής. Η επιχορήγηση των κινηματογραφικών και θεατρικών παραγωγών, η αγορά έργων τέχνης από το δημόσιο, τα λογοτεχνικά και άλλα βραβεία, η συνταξιοδότηση των καλλιτεχνών και των συγγραφέων, οι υποδομές που προέρχονται από δημόσια χρηματοδότηση είναι μερικές από τις πολιτικές σε αυτή την κατεύθυνση.

Πολιτιστική Κληρονομιά και Ταυτότητα: η ελληνική στάση προσπαθεί να τονίσει τη διασπορά στο χώρο και στο χρόνο, η ιρλανδική να περισώσει την απειλούμενη ταυτότητα.

Κοινωνική συμμετοχή: Οι περιφερειακοί, τοπικοί και δημοτικοί φορείς με τις παραχωρημένες από τη κεντρική διοίκηση αρμοδιότητες για διοργανώσεις, υποδομές, χρηματοδότηση, στοχεύουν στη δημιουργική έκφραση του πληθυσμού που οδηγεί και στην κοινωνική συνοχή.

Τέλος, η Ιρλανδία επιτρέπεται να διαθέτει τόσο χαμηλό ποσοστό του κατά κεφαλήν εισοδήματος για τον πολιτισμό, η Ελλάδα όχι. Η Ελλάδα χρειάζεται να διδαχτεί από την αναπτυξιακή διάσταση της πολιτιστικής πολιτικής της Ιρλανδίας, από τη συστηματική συλλογή δεδομένων που για τα ελληνικά πράγματα ελλείπουν και από το συστηματικό σχεδιασμό και αξιολόγηση.

Βιβλιογραφία

1. The Arts Council (2000), *A Comparative Study of Levels of Arts Expenditure in Selected Countries and Regions*. Dublin: Arts Council. Τελευταία επίσκεψη 20.2.2007. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: http://www.artscouncil.ie/library/downloads/A_Comparative_study_pf_levels_of_arts_expenditure.pdf.
2. Belfiore, E. (2004), *The Methodological Challenge of Cross-national Research: Comparing Cultural Policy in Britain and Italy*. Centre for cultural policy studies, University of Warwick, Research papers; 8. Τελευταία επίσκεψη 20.2.2007. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: http://www2.warwick.ac.uk/fac/arts/theatre_s/cp/publications/centrepubs/belfiore.pdf.
3. Chong, D. (2002), *Arts Management*. Διαθέσιμο από το <http://books.google.com>. Τελευταία επίσκεψη 20.2.2007.
4. Dallas, C. (2003), *Greece*. Στο Council of Europe/ ERICarts «Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe», 8^η εκ. 2007. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <http://www.culturalpolicies.net/> Τελευταία επίσκεψη 20.2.2007.
5. Dubois, V. and Laborier, P. (2003), «The Social in the Institutionalisation of Local Cultural Policies in France and Germany» *International Journal of Cultural Policy*, 9 (2), 195-206. <http://www.tandf.co.uk/journals/titles/10286632.asp>
6. Fitzgibbon, M. (2006), *Ireland*. Στο Council of Europe/ ERICarts «Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe», 8^η εκ. 2007. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <http://www.culturalpolicies.net/> Τελευταία επίσκεψη 20.2.2007.
7. <http://www.culturestatistics.net/>
8. *International Cultural Cooperation in Europe: Organization and Trends* (2007). Στο Council of Europe/ ERICarts «Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe: Comparisons», 8^η εκ. 2007. Τελευταία επίσκεψη 20.2.2007. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <http://www.culturalpolicies.net/web/comparisons-tables.php>

9. Madden, Chr. (2005), «Cross- country Comparisons of Cultural Statistics: Issues and Good Practice» *Cultural Trends*, 14 (4), 299-316.
<http://www.tandf.co.uk/journals/titles/09548963.asp>
10. *Monitoring changes in National Cultural Policy Priorities* (2007). Στο Council of Europe/ ERICarts «Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe: Comparisons», 8^η εκ. 2007. Τελευταία επίσκεψη 20.2.2007. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <http://www.culturalpolicies.net/web/comparisons-tables.php>
11. OECD *Factbook 2006: Economic, Environmental and Social Statistics*. Τελευταία επίσκεψη 25.2.2007. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <http://ocde.p4.siteinternet.com/publications/doi/files/302006011P1-02-01-01-t02.xls>
12. *Private Sector Sponsorship: Laws, Schemes and Targets* (2007). Στο Council of Europe/ ERICarts «Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe: Comparisons», 8^η εκ. 2007. Τελευταία επίσκεψη 20.2.2007. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <http://www.culturalpolicies.net/web/comparisons-tables.php>
13. *Republic of Ireland*. Στη Διεύθυνση http://en.wikipedia.org/wiki/Republic_of_Ireland#demographics τελευταία ενημέρωση 26.2.2007.
14. Schuster, J. M. (2002), *Sub-national Cultural Policy: where the Action is? Mapping State Cultural Policy in the United States*. Working Paper, the Cultural Policy Center at the University of Chicago. Τελευταία επίσκεψη 20.2.2007. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <http://culturarpolicy.uchicago.edu/workingpapers/Schuster9.pdf>
15. Skaliotis, M. (2002), *Key Figures on Cultural Participation in European Union*. Τελευταία επίσκεψη 20.2.2007. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: [http://www.readingeurope.org/observatory.nsf/2dbf24d308832e59c2256c7d004bd9fe/\\$FILE/KeyFigures.pdf](http://www.readingeurope.org/observatory.nsf/2dbf24d308832e59c2256c7d004bd9fe/$FILE/KeyFigures.pdf)
16. Wiesand, A. (2002), «Comparative Cultural Policy Research in Europe: a Change of Paradigm» *Canadian Journal of Communication*, 27 (2), 305-313. Τελευταία επίσκεψη 20.2.2007. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <http://www.ericarts.org/web/files/86/en/Wiesand.pdf>

17. Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2006), *Πολιτισμός, εκπαίδευση και νεολαία, γλώσσες και πολυγλωσσία*. Τελευταία επίσκεψη 20.2.2007. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: http://ec.europa.eu/news/culture/061227_1_el.htm
18. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2006), *Financing the Arts and Culture in the European Union*. Τελευταία επίσκεψη 20.2.2007. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <http://www.europarl.europa.eu/activities/expert/eStudies.do?language=EN>